

L1098

Byggnadsminnesförklaring av Kulla Gunnarstorps kvarn,
Allerums socken, Helsingborgs kommun.

Sedan fråga väckts att förklara Kulla Gunnarstorps kvarn, Allerums socken, Helsingborgs kommun, för byggnadsminne har meddelande härom översänts till Inskrivningsmyndigheten vid Helsingborgs tingsrätt den 8 februari 1984. Förslag till skyddsföreskrifter har upprättats. Föreskrifterna har godkänts av Kommitten för Kulla Gunnarstorps Mölla samt av Gustav Trolle, Kulla Gunnarstorps slott. Riksantikvarieämbetet har inget att erinra mot föreslagna skyddsbestämmelser. Helsingborgs kommun har inget att erinra mot byggnadsminnesförklaringen.

Kulla Gunnarstorps väderkvarn har ett synnerligen stort kulturhistoriskt egenvärde. Den byggdes under 1800-talets första år, enligt vissa uppgifter byggdes den år 1800, enligt andra uppgifter stod den färdig år 1809. Kvarnen är en av de tidigast byggda väderkvarnarna av holländsk typ i Skåne och såvitt känt, den äldsta bevarade.

Uppbyggnaden är typisk för en skånsk holländare. På ett sockelparti i gråsten med genomgående port vilar det åttkantiga, avsmalnande kvarnhuset med en stomme av åtta genomgående ståndare, uppdelat i tre loft och täckt av en rörlig hätta med fäste för kvarnvingarna. De kraftiga drivaxlarna och drivhjulen är av ek, lagrade i järn. Från stjärnhjulet på den lodräta mittaxeln (spindeln) överföres kraften till tre kvarndrev som driver två par kvarnstenar på kvarnloftet. Den tredje axeln driver en skalkvarn i golvbjälklaget mellan sockeln och broloftet, där mjölet tappas i säckar.

Delgivningkvitto

Ovanför kvarnloftet finns hissloftet med en vinschanordning för de vertikala transporterna av säckar med säd och mjöl. Sockelpartiet är vitkalkat med en sågfris i rött tegel och kvarnhuset är klätt med tjärade takspån. Ett intressant särdrag hos Kulla Gunnarstorps Mölla är den s.k. båthättan som följer vingaxelns lutning. Dessa båthättor fanns på många av de tidigaste holländarna men byttes efterhand ut mot kupolhättor.

I alla väsentliga delar har Kulla Gunnarstorps Mölla kvar sitt ursprungliga utseende, både exteriört och interiört. Den är ett omistligt inslag i kulturlandskapet kring Kulla Gunnarstorps slott och kvarnmaskineriet med två par stenar, vingar och spel är i funktionsdugligt skick.

Det var den dåvarande ägaren till slottet, Amalie Sparre, som lät uppföra den stora "Holländaren" och byggmästaren var en inflyttad tysk vid namn Georg Soffel. Den nya väderkvarnen uppfördes som ersättning för godsets gamla, skattelagda tullkvarn, Gryntemölla, en vattenkvarn som inte längre fungerade av brist på vatten.

Från 1916 finns det uppgifter om ganska omfattande reparationer av den då mer än 100 år gamla kvarnen. En ny kvarnaxel sattes in och vingar och omgång byttes liksom fönstren som enligt samtida beskrivning fick ett nytt utseende. "De sattes nu in lodrätt och de fick en åt sidorna sluttande överdel". De ursprungliga fönstren hade alltså legat i liv med kvarnkroppen helt oskyddade för regn och rinnande vatten. Vid denna renowering hittade man en mjölbinge med årtal 1798 vilket med god vilja kan tolkas som ett stöd för påståendet att kvarnen byggdes redan år 1800.

Den siste mjölnaren hette Nils Persson och 1950 slutade han helt att mala. 1962 donerades kvarnen till Kullens hembygdsförening som räddade kvarnen från förfall. Mellan 1962 och 1964 fick kvarnen en ny axel, nya vingar och en helt ny spånklädsel.

I början av 1980-talet bröts vingarna i en storm och 1989/90 genomförde Kullens hembygdsförening ännu en gång en omfattande renowering. Denna gång omfattade ambitionerna även kvarnens funktion och när nya vingar kommit upp ersattes även det gamla krögverket medan spelet och stjärnhjulet reparerades. Det ena paret stenar är justerade och används för malning medan det andra paret är demonterat och ligger uppe för demonstration.

Till kvarnen hör också en mjölnarebostad, ett "möllehus" som byggdes samtidigt med kvarnen och som har varit bebott så länge kvarnen var i drift och ytterligare några år. Möllehuset är inte i byggnadsminnesklass. Invändigt är det ombyggt och utvändigt har det, efter renovering, återfått sin ursprungliga karaktär. För att kvarnens funktion i den tidens samhälle och dess ursprungliga miljö i största möjliga grad skall bevaras är det dock väsentligt att även möllehuset ingår i byggnadsminnesförklaringen.

Med stöd av 3 kap. 2 § lagen om kulturminnen m m (KML 1988:950) förklarar Länsstyrelsen Kulla Gunnarstorps kvarn, Allerums socken, för byggnadsminne.

I samband härmed meddelar Länsstyrelsen med stöd av nämnda lag följande föreskrifter.

1. Kvarnen får inte rivas eller till sin exteriör byggas om, ej heller genom utbyte av material eller färg eller på annat sätt förändras.
2. Ingrepp får inte göras i kvarnbyggnadens konstruktion.
3. Kvarnens maskineri får inte till någon del bortföras eller förändras på sådant sätt att kvarnens ursprungliga utförande och funktion förändras.
4. Kvarnbyggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med samma material som har använts tidigare
5. Det område runt kvarnen som på bilagda karta markerats med streckad linje får inte ytterligare byggas eller på annat sätt förändras. Mjölnarebostaden som ingår i detta område får inte till sitt yttre, vad gäller färg, material eller utförande, förändras.

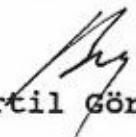
Länsstyrelsen lämnar råd i fråga om underhållet av kvarnen och mjölnarebostaden.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen.
I beslutet deltog landshövding Bertil Göransson jämte ledamöterna Thorvald Frostemark, Bror Hansson, Göran Holm, Vera Håkansson, Benny Jönsson, Karl Lindström, Sten Norin, Ronny Olander, Rickard Persson, Elsie Renee, Mats Svanberg och Eva Åsare.

I den slutliga handläggningen deltog även länsrådet Gunilla Hedesten-Nordin, 1:e länsassessor Christina Cinthio, länsarkitekt Lars Renfors och länsantikvarie Carin Bunte, föredragande.

Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten, se bifogad anvisning.

Bertil Göransson

Carin Bunte

Bilaga

Besvärshänvisning
Situationsplan.
Sektionsritning

Sändlista

Riksantikvarieämbetet
Helsingborgs kommun

Kullens hembygdsförening, Kommitten för Kulla Gunnar
storps Mölla. c/o Anders Stave
Platåvägen 5 254 84 Laröd
Skånes hembygdsförbund
Fastighetsregistermyndigheten (laga kraft)
Planenheten
Juridiska enheten
Kulturmiljöenheten

L 1098

LÄNSSTYRELSEN

Malmöhus län
Kulturmiljöenheten
040-14 61 80

BESLUT

1992-06-02

221-6473/90

Delgivningkvitto

	Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer
Ink.	1992-06-17
Dnr.	5084 B

Byggnadsminnesförklaring av Kulla Gunnarstorps kvarn,
Allerums socken, Helsingborgs kommun.

Sedan fråga väckts att förklara Kulla Gunnarstorps kvarn, Allerums socken, Helsingborgs kommun, för byggnadsminne har meddelande härom översänts till Inskrivningsmyndigheten vid Helsingborgs tingsrätt den 8 februari 1984. Förslag till skyddsföreskrifter har upprättats. Föreskrifterna har godkänts av Kommitten för Kulla Gunnarstorps Mölla samt av Gustav Trolle, Kulla Gunnarstorps slott. Riksantikvarieämbetet har inget att erinra mot föreslagna skyddsbestämmelser. Helsingborgs kommun har inget att erinra mot byggnadsminnesförklaringen.

92.07.08
19..... beslöt.....
lista nr.....
Lagförklaring
a a
OP

Kulla Gunnarstorps väderkvarn har ett synnerligen stort kulturhistoriskt egenvärde. Den byggdes under 1800-talets första år, enligt vissa uppgifter byggdes den år 1800, enligt andra uppgifter stod den färdig år 1809. Kvarnen är en av de tidigast byggda väderkvarnarna av holländsk typ i Skåne och såvitt känt, den äldsta bevarade.

Uppbyggnaden är typisk för en skånsk holländare. På ett sockelparti i gråsten med genomgående port vilar det åttkantiga, avsmalnande kvarnhuset med en stomme av åtta genomgående ståndare, uppdelat i tre loft och täckt av en rörlig hätta med fäste för kvarnvingarna. De kraftiga drivaxlarna och drivhjulen är av ek, lagrade i järn. Från stjärnhjulet på den lodräta mittaxeln (spindeln) överföres kraften till tre kvarndrev som driver två par kvarnstenar på kvarnloftet. Den tredje axeln driver en skalkvarn i golvbjälklaget mellan sockeln och broloftet, där mjölet tappas i säckar.

Ovanför kvarnloftet finns hissloftet med en vinschanordning för de vertikala transporterna av säckar med säd och mjöl. Sockelpartiet är vitkalkat med en sågfris i rött tegel och kvarnhuset är klätt med tjärade takspån. Ett intressant särdrag hos Kulla Gunnarstorps Mölla är den s.k. båthättan som följer vingaxelns lutning. Dessa båthättor fanns på många av de tidigaste holländarna men byttes efterhand ut mot kupolhättor.

I alla väsentliga delar har Kulla Gunnarstorps Mölla kvar sitt ursprungliga utseende, både exteriört och interiört. Den är ett omistligt inslag i kulturlandskapet kring Kulla Gunnarstorps slott och kvarnmaskineriet med två par stenar, vingar och spel är i funktionsdugligt skick.

Det var den dåvarande ägaren till slottet, Amalie Sparre, som lät uppföra den stora "Holländaren" och byggmästaren var en inflyttad tysk vid namn Georg Soffel. Den nya väderkvarnen uppfördes som ersättning för godsets gamla, skattelagda tullkvarn, Gryntemölla, en vattenkvarn som inte längre fungerade av brist på vatten.

Från 1916 finns det uppgifter om ganska omfattande reparationer av den då mer än 100 år gamla kvarnen. En ny kvarnaxel sattes in och vingar och omgång byttes liksom fönstren som enligt samtida beskrivning fick ett nytt utseende. "De sattes nu in lodrätt och de fick en åt sidorna sluttande överdel". De ursprungliga fönstren hade alltså legat i liv med kvarnkroppen helt oskyddade för regn och rinnande vatten. Vid denna renovering hittade man en mjölbinge med årtalet 1798 vilket med god vilja kan tolkas som ett stöd för påståendet att kvarnen byggdes redan år 1800.

Den siste mjölnaren hette Nils Persson och 1950 slutade han helt att mala. 1962 donerades kvarnen till Kullens hembygdsförening som räddade kvarnen från förfall. Mellan 1962 och 1964 fick kvarnen en ny axel, nya vingar och en helt ny spånklädsel.

I början av 1980-talet bröts vingarna i en storm och 1989/90 genomförde Kullens hembygdsförening ännu en gång en omfattande renovering. Denna gång omfattade ambitionerna även kvarnens funktion och när nya vingar kommit upp ersattes även det gamla krögverket medan spelet och stjärnhjulet reparerades. Det ena paret stenar är justerade och används för malning medan det andra paret är demonterat och ligger uppe för demonstration.

Delgivningkvitto

Till kvarnen hör också en mjölnarebostad, ett "möllehus" som byggdes samtidigt med kvarnen och som har varit bebott så länge kvarnen var i drift och ytterligare några år. Möllehuset är inte i byggnadsminnesklass. Invändigt är det ombyggt och utvändigt har det, efter renovering, återfått sin ursprungliga karaktär. För att kvarnens funktion i den tidens samhälle och dess ursprungliga miljö i största möjliga grad skall bevaras är det dock väsentligt att även möllehuset ingår i byggnadsminnesförklaringen.

Med stöd av 3 kap. 2 § lagen om kulturminnen m m (KML 1988:950) förklarar Länsstyrelsen Kulla Gunnarstorps kvarn, Allerums socken, för byggnadsminne.

I samband härmed meddelar Länsstyrelsen med stöd av nämnda lag följande föreskrifter.

1. Kvarnen får inte rivas eller till sin exteriör byggas om, ej heller genom utbyte av material eller färg eller på annat sätt förändras.
2. Ingrepp får inte göras i kvarnbyggnadens konstruktion.
3. Kvarnens maskineri får inte till någon del bortföras eller förändras på sådant sätt att kvarnens ursprungliga utförande och funktion förändras.
4. Kvarnbyggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ské med samma material som har använts tidigare
5. Det område runt kvarnen som på bilagda karta markerats med streckad linje får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Mjölnarebostaden som ingår i detta område får inte till sitt yttre, vad gäller färg, material eller utförande, förändras.

Länsstyrelsen lämnar råd i fråga om underhållet av kvarnen och mjölnarebostaden.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skydds föreskrifterna.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen.
I beslutet deltog landshövding Bertil Göransson jämte ledamöterna Thorvald Frostemark, Bror Hansson, Göran Holm, Vera Håkansson, Benny Jönsson, Karl Lindström, Sten Norin, Ronny Olander, Rickard Persson, Elsie Renee, Mats Svanberg och Eva Åsare.

I den slutliga handläggningen deltog även länsrådet Gunilla Hedesten-Nordin, 1:e länsassessor Christina Cinthio, länsarkitekt Lars Renfors och länsantikvarie Carin Bunte, föredragande.

Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten, se bifogad anvisning.

Bertil Göransson

Carin Bunte

Bilaga

Besvärshänvisning
Situationsplan
Sektionsritning

Sändlista

Riksantikvarieämbetet
Helsingborgs kommun

Kullens hembygdsförening, Kommitten för Kulla Gunnar storps Mölla. c/o Anders Stave
Platåvägen 5 254 84 Laröd
Skånes hembygdsförbund
Fastighetsregistermyndigheten (laga kraft)
Planenheten
Juridiska enheten
Kulturmiljöenheten

